

Багато літ минуло від тої хвилі. Маленького, кучерявого хлопця ніхто не пізнає нині. Виріс і відмінив ся. Змужнів і пізнав жите.

Завдяки старому вчителеві ботаніки пізнав усі цвіти на сьвітї і знає, що там, далеко, за водою, не росте жадна квітка щастя. Він то знає... А прецінь, прецінь кидасть ся в воду і йде за нею, за тою квіткою щастя... А чи дістане її? Хто знає?

Богдан Ленкий.

У. Затроєна шпилька.

Двері відчинились несьміло, перед порогом станула молода, нужденна Жидівка з хирлявою дитиною на руках. Витягнула руку і хитала головою, а червоні, сльозами заплали очі прохали милостині.

— Тут нема Жидів! — обізвав ся студент, порядкуючи якісь папері на столі.

Дурні слова, що вирвались мимохіть, вкололи його серце.

— Се від людей! — прошептав.

— Чекай! — промовив здавленим голосом і глянув на неї уважнійше.

Поблід, як поражений.

В нужденній Жидівці дивна схожість до одної з його сестер...

Дав їй, що лиш міг з біля, грошей і хліба.

Хоровита дитинка усьміхнулась до него і наставляла свою однуку забавку — деревляну калатавку...

— Підтримав я жите двох істот на те, щоби потім нужда і голод мали що гризти, — думав він закривши очі.

Даром шукав їх пізнійше — пропали, як камінь у воді...

Михайло Суків.

VI. На Вкраїні.

Із споминів української селянки.*)

От я приїхала вже й до Петербурга, побачила все те, чого моя душа так дуже бажала, про віщо ніколи і в казці

*) Перед кількома роками передано нам із Харкова кілька зошитів записок одної селянки, яку доля вирвала з рідної хати

не чула у Черемушні. Та не один раз я згадала ті правдиві тїтчині слова, що вона мені казала: „Охайнеш ся, Маню, спокаєш ся, та буде пізно“.

Діждала я вже й сьвятого Різдва. Не радїю я тепер так, як дома радїла. Дивлю ся, що в Петербурзі не так і сьвятий вечір справляють, як у нас. Тут нема ні кутї, ні узвару, ні пирогів, ні капусти з опеньками, ні гороху, ні риби печеної, — сказано, зовсїм нема й вечері тієї багатї, як у нас. „Оце так собі! — думаю, — щож воно тут за люде живуть, що нічого такого тут не готовлять!“ А як у нас у сей день, то кожна господарка готує страву, яка є смашнїше і як можна бїльше, бо в сей багатий, радїсний вечір збирають ся вечеряти всї до купи у велику хату до господаря: робїтник безрїдний, наймит і наймичка. Чи завитає який небудь странний чоловік, попросить ся на ніч, то се вже такий дорогий гїсть, що кождий господар дякує Бога за те, що він послав йому страннього чоловіка у такий сьвятий радїсний день, котрого він може гаразд нагодувати і напоїти. В ті пори не гнушали ся господарі своїми наймитами і убогими людьми, як тепер гнушають ся, а в радїсні пражники обїдали усї вкупі.

В мого батька в сей день такий водив ся порядок, і так воно ведеть ся й до сїї пори у нашїм краї. Як упорють ся було зовсїм уже з дїлом, то розкладають крилатий стїл у великій хатї, становлять його під сьвятими у вуглї, де стоїть кутя і узвар на покутї на сїнї. Батько сам брав у жменю сїно і тонесенько трусив його по столу. Потїм застеляли стїл білою скатертю і перше всього ставили пироги на стїл. Батько перший сїдав за стїл біля кутї, бо він поки був живий, завжди клав сам у миску кутю, з словом: „Господи благослови!“ Після вечері ми з сестрою носили вечерю своїм хрещеним матерям і батькам. А в кого є дїдусї та бабусї або дядьки та тїтки,

і поносила таки добре по сьвітї. Подаємо тут для проби один уступ із тих записок. Крім гарної мови і цїнних побутових дрібниць вони мають, як бачимо, й літературну вартість. На жаль ми не маємо в руках цїлости і просимо тих, що були ласкаві передати нам початок, щоб зволили удїлити нам і решту. — *Ред.*

одно слово, хто в кого є, то в нашім краю ведеться такий обичай, що діти носять вечерю своїй рідні. Буває, що й жонаті чоловіки носять.

Не оставав ся у нас і убогий чоловік без багатої вечері. котрий не мав у себе чого зготовити як слід, бо кожний заможний господар пошле йому сього-того по троху. Не одні заможні люде помагали бідноті та голоті к празнику, а кожний добродій уважав сьвятим обовязком поділити ся останнім к празнику з убогим чоловіком, щоб і він стрічав сьвятий празник не в смутку, а в радості, щоб і у його за столом чхала дівтора як їдять кутю, а їх батько та мати дарують хто чим. У багатих то й червінці дарують або цілкові, чи теличкою подарує або овечкою, а то й копишничка дасть або гривенничка, як хто чхне. Як що справді таки чхне, то й лучче подарять. „Се — кажуть — твоє щастя“. А як бува того чхне, що ячминину з куті усуне у ніздрю, щоб чхнути, то за се було мій батько дарує шагом. А убогий чоловік не має чим подарувати більш, як скаже: „Дарую тебе, моя дитино, щастем та здоровлем“.

В ті пори як я вже знаю, хоть і бідно жила людина, а все таки помагали добродії то відтіль то відсіль справляти празник, щоб і йому радісно було подати колядникам пиріг або паляничку, як прийдуть на Різдво колядувати дівчата і хлопці. Звісне діло, що в заможних людей дають колядникам паляницю або книш і кусок сала або ковбасу, та ще й гроші дадуть, покличуть у хату, по чарці піднесуть, а міхоноші то вже, як водить ся, чарчини дві або й три влізе, бо в його таки ваготи буває на плечіх чимало.

Так же й к Великодню з роду було чоловік не останеть ся без паски. Хто ківш борошна пшенишного на паску, а хто й мірчину, хто кусок сала під сьвячене пришле, або ковбасу, чи пасочку спече, хто й поросятко пришле, чи там грудочку масла чи глечик молока або мисочку сирця. Це все так ділили ся люде з людьми не для того, щоб про них люде балакали, що ось вони дають, — ні, се не того так робилось, а давало ся для того, що вважалось великим гріхом не помагати тим людім, котрі у себе не

мають. Лучало ся мені нераз чути, як люде людей дякували: „Та спасибі вам, дай Боже здоровля, добродійко, ви й самі люде не багаті“. — „Бери, будь ласкава, не сором ся, Бог багат, то й нам дасть“. А тепер, Боже, як воно усе перевернуло ся! Наче ще не дуже й багато пройшло років з тії пори, як оце я кажу, років сорок, а може й сорок пять. І люде мов би то такі, та ще й кращі тепер стали, бо мало що не всі письменні, наче-б то і уштиві й звичайні, і закон Божий знають, а чого воно так не по братерськи дивлять ся чоловік на чоловіка! Звісне діло, що не мені їх судити, нехай їх Бог судить, — а тільки як згадаєш про тих людей, про те життя, тай зрівняєш теперішнє все, посумуєш, посумуєш, та й гірко заплачеш...

Ото дожила я у Петербурзі уже й до сьвятої Зеленої неділі. Дивлю ся, нема ніде клечання, ні одної гиялки, не посипано ніде й жмені зеленої травиці. Боже, Боже, — думаю, — а у нас то тепер у кожній хаті мов би то в тім раї! Скрізь висипано жовтим пісочком та зеленою травою, любистком, кануперьом та рутою-мнятою, образи заквітчані пахучими васильками, сьвітлицею, ласкавицею, чорнобривцями та гвоздиками, а на столі перед образами чубаті та хороші голубці колишуть ся. На кілках висять рушники, вишиті та перебирані до самої землі, на зеркалі почеплений найкращий рушник та ще й перевязаний червоною стяжкою. Стіл засланий білою купковою скатертю, а скриня накрита квітчастим килимом. Сіни й присінки і увесь двір уквітчані клечанням мов та квіточка. Дівчата попідперізують картасті плахти з шовковими китицями, та повдягають байкові юлки або плисові безрукавки, на пазусі з висічкою, до вишитих рукавів попричіпляють стяжки до намиста, попідперізують ся каламайковими поясами і позаквітчують ся рожою, трояндою або й шипчиною, сказано, цьвітуть мов ті маківки. На Тройцю і під Івана Купала плетуть собі вінки, вирубають зелене дерево, що називаєть ся Маренкою, уберуть Маренку стяжками, квітками, укопають на тім місці, де збираєть ся вулиця і ходять кругом неї сьпіваючи. Вечером кладуть вогонь, через котрий плигають дівчата й хлопці, а як

почнуть розходити ся із вулиці, то дівчата бережуть Маренку, щоб хлопці не вкрали та не запроторили куди небудь у болото. Самі дівчата ховають Маренку до завтраього.

На другий день після обіда дівчата знов укопують Маренку на вулиці, де ходять кругом неї і сьпівають. Далі беруть її, несуть до ставку, розбирають із неї украшения і топлять її у ставку. Потім і самі дівчата купують ся і поринають з вінками на голові: в котрої зрине вінок сам з голови і не втоне, то значить той парубок її любить, на котрого вона загадала, а котрої вінок утоне, то ту парубок обмане.

Мені й тепер уздріваєть ся, що мов би то я зараз бачу свій ставок, у котрім топлять дівчата Маренку. А ось і верби кучеряві горді та пишні стоять, мов ті башти кругом ставка; у тихій зеркальній воді бачиш, що мов би то вони й там ростуть, тільки до гори ногами. А ось і гребля, що обгинає дугою ставок, а по ній похочає старий дід Матвій мірошник з білим волосем на голові і з бородою як лунь. А ось і внучка дідова Галька, невеличка дівчинка, боса, у вибійчаній спідничині, з загорілим личком, з розтріпаними косенятами. Дід мірошник іде на лотоки, підіймає заставки і пускає воду, колеса закрутили ся, завертіла ся п'ятірня, загули каміння і застукотіли ступи, що товчуть пшоно. Дід Матвій підставляє мішок під лоточку, куди падає борошно з жолобка, і насипає лопаткою у мішок. Посеред млина на долівці тліє вогоньок, кругом його сидять чоловіки та курять люльки. Тут же й жінки подекуди попритулювали ся: котра шиє, а котра уткнула собі куделю в коліна і ковилає вовну на веретено. А ось супротив млина стоїть кілька волових підвод порозпряганих, що привезли хліб молоти із далека. Понижче млина вузенька річка з крутими боками веть ся гадюкою і біжить кудись то геть собі далеко. А там луки зелені як рута, лани наїжені високими могилами гріють ся собі на сонечку, немов дрімають під погідним небом...

Маруся Ч.

